

Slovo Mire Mihelič

Na začetku letošnjega poletja je izdala svojo zadnjo knjigo, spomine, ki jim je dala naslov *Ure mojih dni*. Opisi njene mladosti in predvojnih let so med najboljšim, kar imamo takega v slovenskih knjigah. Založba in Mira Mihelič sta knjigo predstavili na tiskovni konferenci v dvoranici Društva slovenskih pisateljev, kjer je bilo že mnogo predstavitev novih knjig in jih gotovo še bo.

Ampak take ni bilo še nobene.

Pisateljska hiša na Tomšičevi dvanaest je bila, se lahko reče, dolga leta njen drugi dom. Zdaj je bila tam zadnjikrat, in to ne v ozkem delovnem krogu, kakor mnogokrat poprej, temveč pred novinarji in kamerami, pred javnostjo. Bolezen jo je bila že vidno zaznamovala. Vedeli smo, da ji ni usojeno več dolgo živeti, ne pa, ali ve to tudi ona sama.

Govorila je, po ustaljenem redu založniških tiskovnih konferenc, povedala, kar se pač reče ob takih priložnostih, potem pa je dejala: *Zdaj sem pa utrujena pa grem, hvala vsem, ki ste prišli, novinarjem in prijateljem ter znancem — pa naj bo to danes naše slovo.*

Glas se ji pri tem ni zatresel, ali pa, če se je, tako neznatno, da nismo opazili, ne, mislim, da ji v resnici nista bolečina in strah porodila tiste nenadne, nenapovedane besede o slovesu, mislim, da ji je v resnici prišel od srca mir, s katerim je to povedala, spravljenost s svetom, z ljudmi, s svojim vsega polnim življenjem. Res je tako čutila in se počutila tisti trenutek, mislim.

Kako človek, ki je pol življenja preživel v javnem delovanju, javni človek, vzame slovo od javnosti in od svojega življenja z vsem mirnim dostojanstvom, potrebnim za to, da naredi tako javno slovo od življenja pretresljivo človeško in mu obenem da odmerjeno javno resnobo — to nam je pokazala tisti dan. Ali pišem tole, kakor da ji zavidam to slovo?

Zanesljivo to ni bila poza, narejena predstava. Bil je trenuten vzgib, izvirajoč iz njenega značaja.

Ta njen značaj je bil v pravem pomenu tega pojma penovski, smo rekli na sedmini, za katero smo se spet zbrali v tisti dvoranici. PEN je svobodomiselná združba razgledanih, tolerantnih ljudi, ki spoštujejo vsakršen konzistenten nazor, še tako drugačen, nasprotujoč svojemu, tudi aktivno nasproten, ki pa zaradi tega ne prepuščajo vsak svojega lastnega nazora kompromisarski eroziji; spoštovanje drugih nazorov jim zagotavlja, da bo tudi njihov lastni miselni in duhovni svet ostal nedotaknjen in spoštovan. To ni ne prilagajanje ne podrejanje, to je preprosto praktična življenjska šola raznovrstnosti, mnogovrstnosti, pluralizma.

Ona je bila taka po značaju, vzgoji in življenjski poti. Vsi nismo tako brez ovinkov prišli do tod. Lažje pa zaradi tega tudi njej ni bilo. Uveljavljanje in prakticiranje teh penovskih načel ni nikjer lahek posel, toliko manj v slovenski in južnoslovanski tradicionalno k polarizaciji

nagnjeni javnosti, ki ne zna zmeraj razločiti tistih področij javnega življenja, na katerih je polarizacija v službi družbenega zdravja in napredka in zato potrebna, od tistih, na katerih škodi osnovni naravi stvari in razvoju in, ker zatre mnogovrstnost in sproščeni pluralizem, potem na tistih področjih v sivi kasarni duha vse ovene, vse zamre. Njeni obiski pri notranjih ministrih in pisma predsednikom vlad so dokumenti o tegobah prakticiranja svobodomiselnosti PEN pri nas — drugod po svetu seveda tudi, kajti bila je tudi podpredsednica mednarodnega PEN.

Včasih je v takih preizkušnjah reagirala po žensko, kot smo rekli, bolj po emocionalnih vzgibih kot po racionalni kalkulaciji. Jezilo jo je, kadar smo tako rekli. Ampak večinoma je dosegla, kar je hotela in kar je bilo treba doseči, na svoj posebni »ženski« način najbrž bolje, kot bi se dalo doseči po »moško«.

Vse to bo še treba opisati. V spominih sodobnikov, v kronikah obeh slovenskih pisateljskih organizacij, Društva in PEN, kajti literarna zgodovina, ki bo povedala svoje o njenem delu, teh njenih del ne bo obravnavala. Čeprav imajo taka dela včasih mnogo večji vpliv na življenjske usode in s tem književne stvaritve mnogih pisateljev kakor pa literarnoznanstveno ugotovljivi vplivi.

Ne vem, ali je že čas za to. Se je premočan vtis o njenem slovesu, ki se je tako pretresljivo dogodilo v dvoranici na Tomšičevi dvanajst v Ljubljani.

Miloš Mikeln

Osebnost Mire Mihelič

Dokončnost smrti terja od nas, da v trenutku nanovo in pogosto drugače vzpostavimo svoj odnos do umrlega, samo v primerih seveda, če smo bili z njim kakorkoli povezani. Vsaj s svojimi notranjimi očmi se srečamo z nepodkupljivim pogledom resnice o dejanski vrednosti tistega, ki se je od nas za vselej poslovil, kot tudi o vrednosti našega lastnega odnosa do njega.

Smrt Mire Mihelič, pričakovana med tistimi, ki so ji bili najbliže, je prav gotovo ena od tistih, ki sproža v nas takšno spraševanje o sebi v odnosu do nje in njenega dela. Zavest, da je omahnil pomemben človek, je bila ob njeni smrti nesporna in začutili smo jo hkrati na obeh ravneh: kot emocionalen in spoznaven vzgib. Nekaj se je utrgalo skoraj vidno in slišno in iz tega občutka naše temeljno spoznanje in bolečina: pokojnica je bila očitno globoko zraščena z nami in z vsem, kar živimo, zato smo bili skoraj presenečeni nad izgubo, začela nas je obhajati misel, da smo z njeno smrtjo izgubili več, kot smo bili za njenega življenja pripravljeni priznati, da je njena resnična vrednost.

Mira Mihelič je bila po svoji človeški in pisateljski plati prej izjema kot zakonit pojav slovenskega duha in značaja, njeno navidez lahko gibanje med nami, blaga intelektualna ironija brez primesi kakršnekoli zadržnosti, ki je tako značilno slovenska lastnost, tudi med